

KARJÄÄRITEENUSED ÕPILASTELE JA TÄISKASVANUTELE ŠOTIMAAL

Šotimaa haridussüsteem

Haridusasutuste toimimise eest vastutavad Šotimaal kohalikud omavalitsused.

Suurem osa Šotimaa koolidest on ehitatud 60ndatel aastatel. Õpilaste arv ühes koolis ulatub 1000 – 1500 lapseni. Koolide sissepääsud on turvatud, külalised peavad end alati sisenemisel registreerima. Kohustuslik on kanda koolivormi, näiteks valget pluusi ja lipsu või eritunnustega tumedat ülikonda.

Koolikohustus hõlmab 5 – 16aastasaseid lapsi. Algkoolis õpivad lapsed vanuses 5 – 12 aastat, keskkoolis 12 – 16aastased noored. I ja II astme haridus on tasuta.

Pärast keskhariduse omandamist on õpilastel võimalik jätkata haridusteed kolledžites ja ülikoolides. Tähtis koht haridustee jätkamisel on ka erinevatel koolitustel/kursustel ning avatud ülikoolidel. Nt 1997/1998 a. õppis Šotimaa avatud ülikoolides üle 12 000 üliõpilase. Kolledžites on võimalik õppida ametit nii lühiajaliste kursuste kaudu kui läbi mitmeaastase erialaõppe.

Hariduspoliitikutud püüavad luua ka laiemaid hariduslikke võimalusi erivajadustega lastele ja noortele, näiteks individuaalõppe programm nimetusega *Record of Needs*. Algkoolis õpivad erivajadustega lapsed neile loodud eriklassides.

Õpetajaks saamise üheks eelduseks on kõrgharidus, millele lisandub üheaastane õpetaja-koolitus. Sama kehtib ka karjäärinõustaja kvalifikatsiooni omandamise kohta – lisaks eelnevalt omandatud kõrgharidusele tuleb läbida üheaastane väljaõpe ülikooli juures.

Karjääriteenused

Šotimaal vastutab ametiõppe ja karjääriteenuste arendamise eest *Scottish Enterprise and Highlands Islands Enterprise* koos oma koostööpartneritega.

Suurem osa Šotimaa õpilastest nii alg- ja keskkoolides, ülikoolides kui kolledžites läbivad erinevaid karjääriplaneerimise, majanduse ja ettevõtlusprogramme. Umbes 1/3 (120 miljonit naela) *Scottish Enterprise* aasta eelarvest kulutatakse igal aastal noorte inimeste karjääriplaneerimisalaste teadmiste tase me tõstmisele ning nende elukestvaks õppeks ette valmistamisele. Kuigi karjääriteema on Šotimaal õppekavas läbiv teema, teostatakse paljud eelnimetatud tegevused läbi erinevate projektide. Vaid mõned näited:

- *Skillseeker* (e.k. oskuste arendaja)
- *Tomorrows inventors* (e.k. homsed leiutajad)
- *Get into enterprise* (e.k. astu ettevõtlusesse)
- *Great expectations* (e.k. suure lootused)
- *Space school*
- *Work experience* (e.k. töökogemus)
- *Business carousel* (e.k. ärikarussell)

Eraldi projektid on puuetega inimestele, immigrandidele ja tööturule sisenevatele naistele.

Careers Scotland

Careers Scotland on üks mitmest karjääriteenuste pakkujatest Šotimaal. Erinevates Šotimaa piirkondades töötavad *Careers Scotlandi* peakorterid, millele alluvad nõustamiskeskused. Peale sisulise klienditöö peetakse *Careers Scotlandis* tähtsaks ka valdkonna statistilist andmekogumist ja teenuste kvaliteedi kontrolli. Nii kasutatakse tagasiside lehti, mille analüüsi tulemustest lähtuvalt koostatakse edasisi tegevuskavu.

Täpset arvestust peetakse kõikide klientide üle, olemas on elektrooniline andmebaas külastajate kohta. Elektrooniline andmebaas tagab korduvkülastusel kliendi kohta käiva info (läbitud koolitused, haridustase, töökogemus jne) kohese kättesaadavuse ning hoiab kokku nii spetsialisti kui kliendi aega.

Careers Scotlandi Fife piirkonda teenindab 3 meeskonda, kes jagunevad 6 nõustamiskeskuse vahel. Näitena ühe meeskonna töötajate arv:

- Keskuse juhataja (1 ametikoht)
- Karjäärinõustajad (sõltuvalt piirkonna suurusest, näiteks 13 ametikohta)
- Nõustaja, kes on meie mõistes sotsiaaltöötaja ja juhtumikorraldaja ülesannetes (*key worker*, näiteks 3 ametikohta)
- Nõustaja, kes on koostöölülilis koolide ja ettevõtete vahel (*enterprise in education adviser*)
- Nõustaja, kes nõustab ettevõtluse alal (*employment adviser*)
- Klienditeenindaja (meie mõistes administraator)

Opportunity Centre

Fife piirkonnas tegutseb kuus nõustamiskeskust nimetusega *Opportunity Centre*. Sellised keskused on avatud viis päeva nädalas, 10.00 – 17.00. Keskuste sihtgrupiks on kogu elanikkond, alates noortest kuni eakateni.

Opportunity Centre klientidel on keskuses võimalik saada järgmisi teenuseid:

- Infot koolide ja kursuste kohta
- Abi erinevate dokumentide vormistamisel (CV, avaldus)
- Ettevalmistust töointervjuu läbimiseks
- Karjäärinõustamist
- Infot vabade töökohtade kohta
- Osalemisvõimalust erinevatel koolitustel, mida pakuvad antud nõustamiskeskused
- Arvutikasutamise võimalust

Keskustes leidub rohkesti paber kandjal infomaterjali, arenguülesandena nähakse lähemas tulevikus keskendumist elektroonilise infomaterjali enama kasutamise suunas.

Nõustamiskeskuste poolt pakutavate tegevuste ja teenuste üheks oluliseks eesmärgiks on suurendada inimeste vastutusevõtmise julgust ning iseendaga paremini hakkamasaamist tööturul.

Karjääritöö koolides

Karjäärinõustaja töö on liikuva iseloomuga – enese jagamine keskuse ja kooli vahel. Iga keskkooli teenindab üks karjäärinõustaja, sõltuvalt kooli suurusest ka kaks. Kooli külastab karjäärinõustaja ühel või kahel päeval nädalas. Koolides töötab lisaks karjäärinõustajale töötaja (lisatöö ühele õpetajale), kes koordineerib ettevõtete ja kooli vahelist koostööd.

Karjäärinõustajal on koolis olemas head töötingimused – nõustamisruum ja inforuum. Viimases asuvad riulid erineva karjäärilase infoga ja samuti arvutid info otsimiseks.

Selleks, et õpilane pääseks nõustamisele, peab ta eelnevalt registreeruma. Selleks on väljatöötatud voldik, kus noor annab juba eelnevalt väga põgusa info enese kohta.

Karjäärinõustaja ülesannete hulka kuuluvad ka erinevate karjääritundide läbiviimine ja õpetajate juhendamine karjääriteema läbimiseks ainetunnis. Oluline abimees karjääriteema käsitlemisel on *Career Box*.

Career Box ehk karjäärilaegas

Karjäärilaegas on paindlik karjääriplaneerimise õppimise ja õpetamise vahend 3–18aastastele noortele. See on esimene riiklikult väljatöötatud materjal, mis pakub õpetajatele sobivat, järjekindlat ja arusaadavat lähenemist karjääriõppele ja hõlmab materjalidekomplekte umbes 100 tunni sisustamiseks.

Seda laadi karjääriõpe on mõeldud noortele avardamaks valikuid ja vaatamaks avatud silmadega oma tulevikuvõimalusi. Mõned lapsevanemad ja õpetajad ei pea karjääriõppega alustamist nii varases nooruses vajalikuks, kuid spetsialistidele on teada asjaolu, et paljud kogemused, mis saavad alguse lapsepõlvest, võivad piirata inimeste hilisemaid karjäärivalikuid. Uuringud on näidanud, et nooremad inimesed suhtuvad karjääriga seotud õppimisse positiivsemalt.

Karjäärilaeka karjääriplaneerimise tee on omamoodi mudel, mis katab perioodi teadliku karjääriplaneerimisalase tegevusega alustamisest kuni tööhõivesse jõudmiseni. Mudeli on välja töötanud *Careers Scotland* ja selle eesmärgiks on, et iga inimene oleks võimeline tegema hästi informeeritud ja realistlikke otsuseid oma karjääri kohta tulevikus. Rõhuasetus on seejuures pandud individuaalse mõtlemise ja otsustamisoskuste arendamisele ning sisenemisele töömaailma. Selline õpe pakub selget kasu noortele ning loob usaldusväärse aluse nende iseseisvale tulevikuplaneerimisele.

Karjäärilaegast saab kasutada ka Interneti vahendusel. Koolidele on antud oma kasutajanimed ja salasõnad, mille abil pääseb kasutama valikut tunnimaterjale, mis on vastavuses olemasoleva õppekavaga. Lisaks saavad õpetajad kasutada tervet rida erinevaid CD-sid, interaktiivseid mängu, kirjalikke teste, töölehti, metoodilisi materjale jpm.

Karjäärilaeka materjalid on:

- Mõtlemapanevad ja väljakutset esitavad
- Huvitavad ja paeluvad
- Asjakohased muutuvast töömaailmas, hariduses ja koolituses
- Asjakohased Šotimaa kontekstis
- Lihtsad kasutada – õpetajaskond saab seda teha minimaalse ettevalmistusajaga

Careers Scotland pakub õpetajatele ka vastavat koolitust, mis on materjalide kasutuselevõtuks kohustuslik.

Karjäärilaegas on Šotimaal kasutuses olnud vaid aasta, mistõttu on juba esile kerkinud ka mõned probleemid ja küsimused:

- Kas karjäärilaeka harjutustest on ikka kasu?
- Kuidas mõõta tulemusi?
- Kasutamine on liiga paberimahukas (paljundamine).
- Karjäärilaeka võimaluste tundmine koolides on halval järjel (õpetajad ei tunne piisavalt).

KÜLASTUSED

Cowdenbeath Opportunity Centre

Tutvumine nõustamiskeskuse tööga ning karjäärinõustaja ülesannetega koolides.

- *Beath High School*
- *Kirkland High School*

Leven Opportunity Centre

Tutvumine nõustamiskeskuse tööga, osalemine puuetega inimeste eduloode jutustamise üritusel.

- *Celebrating Success 2006*

Kirkaldy Opportunity Centre

Tutvumine nõustamiskeskuse tööga, *Adam Smith College'i* külastamine. Immigrantide keeleõppe tunnis osalemine.

Kingdom House

Piirkonna *Careers Scotlandi* peakorteri külastamine, tööga tutvumine.

Esimesel karjäärinõustajate seminaril osalemine (*Reflective Practice*).

KASULIK INFO

www.careers-scotland.org.uk